

VISIE

Wat een waterval is in het landschap, is de grote stad in de menselijke samenleving. Bruisend van activiteiten, aandacht eisend, levensvoorwaarden biedend aan een grote soortenrijkdom en bron van energie. Elke vergelijking gaat mank of is gevaarlijk. Dat besef ik. Maar dat beeld van de stad als waterval vind ik zo treffend dat ik het hier toch doe. Op geen betere manier wordt duidelijk dat *stilstand* dodelijk is. Een stad zonder vernieuwing is als een dode waterval. Op z'n hoogst is er nog een cultuurhistorisch monument van te maken.

Toch kan er bij daadwerkelijke vernieuwing in de stad vaak verzet ontstaan. We zien soms merkwaardige allianties van behoudende en progressieve groeperingen zich tegen vernieuwingen verzetten. Progressieven zetten zich dan in voor het behoud van het bestaande, zoals monumenten en stadsgezichten. En conservatieven vragen om overheidsbemoeienis tegen de aantasting van hun buurt door bijvoorbeeld projectontwikkelaars. Nieuwbouw en het toevoegen van nieuwe functies in verouderde en vervallen stadsdelen is voor de stad als geheel van enorm belang. De onvrede die dit vaak oproept is echter ook goed te begrijpen.

Wat dat betreft - en dat heb ik al eerder betoogd - ben ik nogal ontevreden over de kwaliteit van bijvoorbeeld de stadsvernieuwing in Nederland. De stadsvernieuwing - alle bewonersparticipatie ten spijt - laat als een soort witte tornado gelijksoortige nieuwbouw achter. Buurtculturen en -karakteristieken worden afgebroken. En het onderscheid tussen verschillende wijken en buurten, tussen binnenstads- en buitenwijken, maar ook tussen steden onderling vervaagt. Specifieke kenmerken waardoor buurtbewoners zich met de eigen buurt, en stadsbewoners zich met de eigen stad kunnen identificeren, verdwijnen. Ik zie deze ontwikkelingen als één van de oorzaken voor gevoelens van anonimiteit en vervreemding, die op hun beurt weer een belangrijke voedingsbodem vormen voor onveiligheid en vervuiling. Deze ontwikkeling naar karakterloze eenvormigheid treedt niet alleen op in stadsvernieuwingprojecten, maar is in feite een internationaal proces. Ik heb het weleens de ontwikkeling van de 'Coca Cola City' genoemd.

dreigt door het opzetten van specifieke buurtvoorzieningen een sterke versnippering, waardoor die voorzieningen in de huidige tijd gemakkelijk ten prooi kunnen vallen aan bezuinigingen.

Belangrijker is echter de zorg om de financiële aspecten van het uitgestippelde beleid. Den Haag zit momenteel al tegen het plafond voor de stadsvernieuwing. Meer nadruk op de woonomgeving doet niet alleen de kwaliteit van die omgeving stijgen, maar ook de prijs. Een plan waarbij 400 oude woningen gesloopt moeten worden ten behoeve van een park, betekent auto-

Ik denk dat veel *behoudzucht* in de steden voortkomt uit weersin tegen die gelijkvormigheid en niet tegen vernieuwing als zodanig. 'Behoudzucht' is dan wel begrijpelijk, maar zeker niet het juiste antwoord. Want we zien dat géén stadsvernieuwing in de oude wijken en géén stedelijke vernieuwing van verouderde haven- en bedrijfsterrainen (zie bijvoorbeeld Liverpool) leidt tot verpaupering en leegloop van steden.

Wie hart heeft voor de stad, zal zich concentreren op de *kwaliteitsaspecten* van vernieuwingsprojecten. Waar het om gaat is: zoeken en formuleren welke bestaande en nieuwe functies het karakter, het imago van de eigen stad moeten vormen. En vervolgens welke nieuwe specifieke stede-bouwkundige en architectonische kwaliteiten daartoe kunnen bijdragen. Wat dat betreft moeten grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag zich niet totaal op dezelfde markt richten. Zo is Den Haag bijvoorbeeld geen industrie- of havenstad en moet dat ook niet willen worden. Het karakter, het imago, en de kansen liggen voor deze stad in de sfeer van *groen regerings- en bestuurscentrum aan zee* (Badplaats). Mijn ideaalbeeld is: Verschil-

matisch een aanslag op de betaalbaarheid van de overige woningen. Het basisidee van het bouwen voor de buurt komt dan als volgt op de tocht te staan.

Naoorlogse voorraad

Den Haag zal goed in de gaten moeten houden dat voor minder draagkrachtige mensen in de stad nog ruimte overblijft, zodat ze niet weer vanzelf naar het slechtste deel van de woningvoorraad doorschuiven. Men zal er daadwerkelijk voor moeten zorgen dat alle huishoudens de kans krijgen om aan te geven waar ze willen wonen. Hoe

lende karakters, eigenaardigheden en ontwikkelingspotenties voor de vier grote steden. Deze verscheidenheid is bovendien van essentieel belang voor de functie en het voorzieningenniveau van de Randstad als geheel.

Decennia-lang zijn de maatschappelijke ontwikkelingen en het beleid gericht geweest op de uitholling van de stedelijke functies. Maar juist die verschillende functies, zoals soorten woonmilieus, maar ook op economisch en cultureel terrein, vormen de meest essentiële bestaansvoorwaarde voor de grote stad. De grote stad is niet alleen optelsom maar ook produkt, vermenigvuldiging, van functies. En het produkt is altijd meer dan de som. Een bundeling van functies in de grote stad kan een meerwaarde opleveren. Dat laatste zou naar mijn smaak de drijfveer moeten zijn bij het vernieuwen van buurten en steden. Vernieuwen is meer dan vervangen. De basis voor echte vernieuwing is een positieve en toekomstgerichte kijk op de stedelijke samenleving. Niet zonder meer het verouderde door nieuwbouw binnen de bestaande rooilijnen vervangen, maar structurele vernieuwing, die ruimte biedt voor nieuwe activiteiten en leefstijlen van stadsbewoners. Hoe is het eigenlijk mogelijk dat we honderden miljoenen in de stadsvernieuwing pompen zonder bijvoorbeeld echt structureel het parkeerprobleem en het groengebied in de oude stadsdelen op te lossen? En dat we nog hoofdzakelijk standaardwoningen neerzetten, ook in buurten waar vele etnisch-culturele groepen wonen en leven?

Zelf heb ik in Den Haag gemerkt dat er aanvankelijk veel weerstand was tegen de aanleg van wijkparken en het bouwen van bewonersparkeergarages. Maar ook wordt duidelijker dat *structurele ingrepen* (wijkpark Transvaal, Van der Venneparkgarage) en *specifieke benaderingen* (zoals bijvoorbeeld het Siza-woningbouwplan voor etnisch-culturele groepen en het Volksbuurtmuseum-plan in de Schilderswijk) nu juist die meerwaarden gaan vormen waaraan de buurt en de stad behoefte heeft.

De grote steden hebben grote toekomst. De uitdaging is: geen angst maar vertrouwen in de toekomst, geen eenzijdige behoudzucht maar creativiteit; met verbeelding en durf de verschillende specifieke kwaliteiten van de stad versterken. Want alleen méér kwaliteit en functieherstel kan de steden redden.

men dat in het nieuwe beleid wil verwezenlijken wordt niet duidelijk.

Tenslotte kunnen we ons afvragen of morfologische veranderingen wel het belangrijkste zijn als het gaat om het oplossen van structurele maatschappelijke problemen. Daarbij zijn namelijk sociale controle en tijdig ingrijpen in de samenlevingsopbouw de sleutelbegrippen. De vraag is of Den Haag een spreidings- of een concentratiebeleid gaat voeren. Deze politieke keuze wordt in het nieuwe beleid niet expliciet naar voren gebracht, terwijl zo'n keus voor het slagen van de stadsvernieuwing 'nieuwe stijl' van es-